

Temaplan

Helse og omsorg mot 2030

Sør-Aurdal kommune

Sør-Aurdal kommune
— først i Valdres

Innhold

Innledning.....	3
Visjon for Sør-Aurdal kommune	3
Hovedmålsetninger for Sør-Aurdal kommune.....	3
Planprosessen	4
Lovgrunnlaget.....	4
Nasjonale og regionale føringer	5
Kvalitetsindikatorer	7
Utfordringsbildet til Sør-Aurdal	7
Befolkningsnedgang	7
Utdanningsnivå, sosial ulikhet i helse	7
Helsetilstand i befolkningen	7
Satsningsområder og tiltak.....	9
Satsningsområdene i Sør-Aurdal	9
Satsningsområde 1: I Sør-Aurdal skal innbyggeren ha en verdig hverdag gjennom hele livsløpet ..	10
Satsningsområde 2: Gjennom medvirkning mottar innbyggerne i Sør-Aurdal rett tjeneste til rett tid og varighet	11
Satsningsområde 3: I Sør- Aurdal optimaliseres tjenestene gjennom samskaping og innovasjon ..	13

Behandlet i kommunestyret 21.10.2021.

Innledning

Temaplan Helse og omsorg skal gi grunnlag for utvikling av sektoren framover, i samspill med de andre sektorene i Sør-Aurdal kommune. Den skal gi en oversikt over utfordringsbildet, og hvordan vi skal jobbe for å ta tak i disse utfordringene gjennom etablerte mål og strategier. Sammen med kommuneplanens samfunnsdel skal den gi grunnlag for konkrete prioriteringer, og bidra til bedre helhetsløsninger og mer forutsigbare rammevilkår både for kommunens virksomhet og for befolkningen. Gjennomføringen av planen skjer gjennom ressursrammene i kommunens handlingsprogram.

Visjon for Sør-Aurdal kommune

Sør-Aurdal skal være en kommune der alle innbyggerne sikres en god livskvalitet i alle faser av livet, og der bærekraftig forvaltning av naturressurser står i fokus. Sør-Aurdal kommune skal gjennom tilrettelegging og positive holdninger til utvikling, bli en god kommune å bo i, flytte til og besøke.

Hovedmålsetninger for Sør-Aurdal kommune

- Innbyggerne i Sør-Aurdal skal leve gode liv i et trygt samfunn hele livet.
- Sør-Aurdal kommune sikrer inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremmer muligheter for livslang læring for alle.
- Sør-Aurdal kommune fremmer varig, inkluderende, bærekraftig økonomisk vekst og full sysselsetting for alle.
- Sør-Aurdalssamfunnet etablerer nye og sterke partnerskap, og har virkemidler og samarbeid på tvers av myndigheter, næringslivet og lokalsamfunnet for å oppnå en bærekraftig utvikling.
- Sør-Aurdal kommune handler umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Planprosessen

Utarbeiding av temaplan for Helse og omsorg er vedtatt i kommunens planstrategi, av kommunestyret 14.05.2020. Temaplanen er en oppfølging av kommuneplanens samfunnsdel, vedtatt 16.09.2021, med grunnlag i folkehelseoversikten, vedtatt 07.11.2019.

Tidspunkt	Aktivitet	Kommentar
25.01.2021	Møte sektor helse og omsorg	Informasjon om samfunnsdelen, personas og innspill, avdelingsledere
27.05.2021	Møte sektor helse og omsorg	Orientering om temaplanen
02.06.2021	Møte arbeidsgruppe	
11.06.2021	Møte arbeidsgruppe	
16.06.2021	Møte arbeidsgruppe	
21.06.2021	Møte arbeidsgruppe	
22.07.2021	Møte arbeidsgruppe	
26.08.2021	Møte arbeidsgruppe	
31.08.2021	Møte arbeidsgruppe	
06.09.2021	Fellesmøte ER og RF	Informasjon om arbeidet, utdelt satsningsområdene, for mulighet for innspill
08.09.2021	Samordning	Ledergruppa
10.09.2021	Møte arbeidsgruppe	
17.09.2021	Møte arbeidsgruppe	
20.09.2021	Samordning	Ledergruppa
23.09.2021	Møte arbeidsgruppe	
27.09.2021	Møte arbeidsgruppe	
04.10.2021	Sak i rådene	ER, RF, UR
05.10.2021	Politisk behandling	Formannskap
21.10.2021	Politisk behandling	Kommunestyret

Helse og omsorg

Lovgrunnlaget

Det juridiske grunnlaget for kommunens oppgaver innen Helse og Omsorgssektoren er definert i ulike lovverk. De mest sentrale lovverkene for sektoren er:

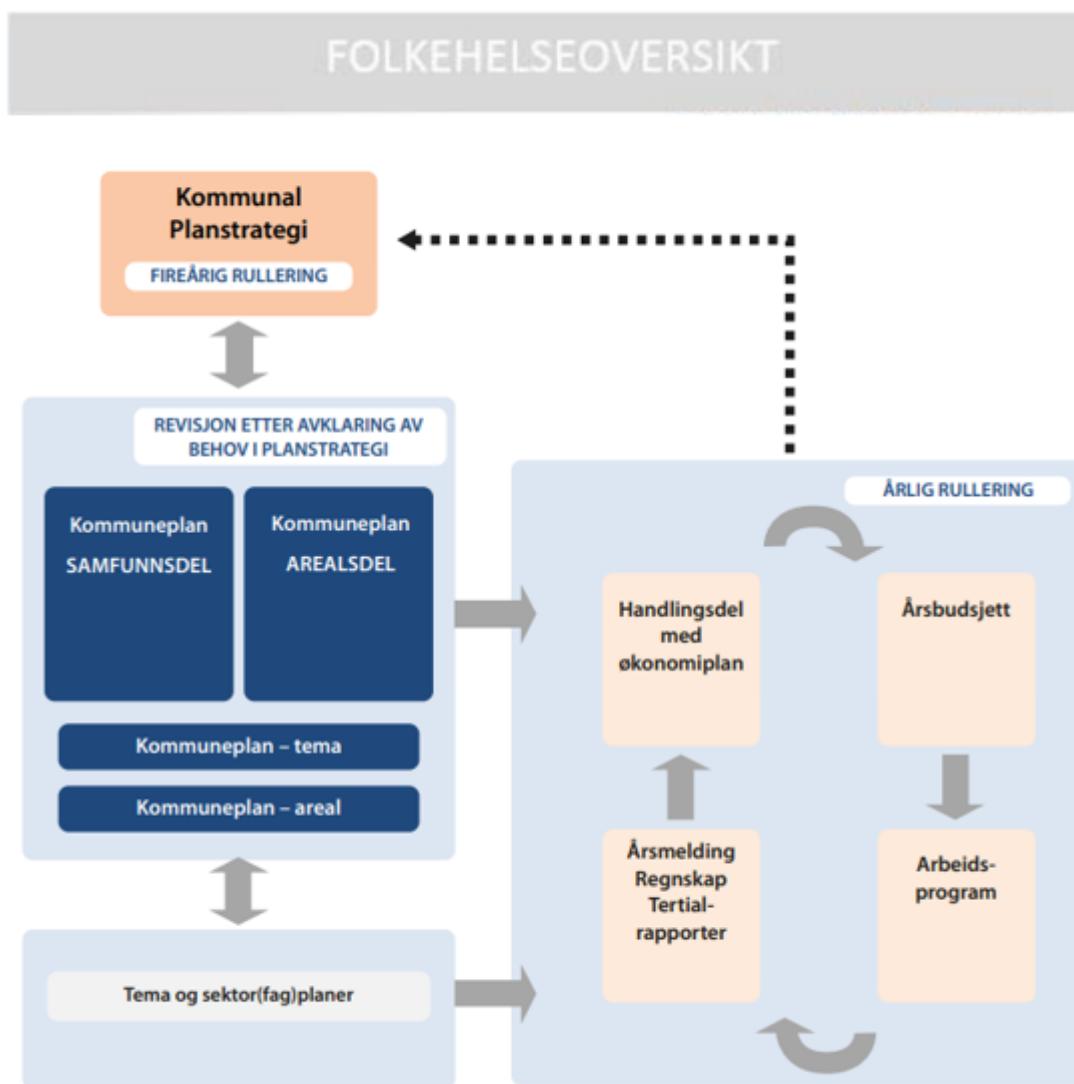
- Helse- og omsorgstjenesteloven
- Pasient- og brukerrettighetsloven
- Helsepersonelloven
- Folkehelseloven
- Barnevernloven
- Psykisk helsevernloven
- Sosialtjenesteloven i arbeids- og velferdsforvaltningen
- Helseberedskapsloven
- Smittevernloven
- Forvaltningsloven
- Arbeidsmiljøloven

Nasjonale og regionale føringer

FNs bærekraftsmål gjelder for alle land i verden, og regjeringen har forpliktet Norge til å arbeide for å nå målene. For at utviklingen skal være bærekraftig må bærekraft ivaretas innen miljø, økonomi og sosiale forhold. Sør-Aurdal har utfordringer knyttet til alle de tre bærekrafts dimensjonene, og beslutninger som tas i kommunen må vurderes opp mot disse.

De mest sentrale nasjonale og regionale føringene for sektoren:

- Samhandlingsreformen (Meld. St. 47, 2008–2009)
- Leve hele livet (Meld. St. 15, 2017–2018)
- Barnevernsreform/oppvekstreform (Prop. 133 L (2020–2021) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), barnevernsloven) Gjeldende fra 01.01.2022
- På lik linje - Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming (NOU: 2016: 17)
- Folkehelsemeldinga - Gode liv i eit trygt samfunn (Meld. St. 19 2018 - 2019)
- Demensplan 2025 (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020)
- Nasjonal helse og sykehusplan (Meld. St. 7, 2019-2020)
- Sammen om mestring - lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid for voksne (Helsedirektoratet, IS-2076)
- Kompetanseløftet 2025
- Samarbeidsavtale mellom kommune og Sykehuset Innlandet HF
- Regional plan for folkehelse
- Regional plan for kompetanse
- Regionalt prosjekt velferdsteknologi
- Regional plan mot vold i nære relasjoner

Figur 1, Det kommunale plansystemet, som temaplaner er en del av.

- Folkehelseoversikten Sør-Aurdal kommune 2019
- Kommunal planstrategi for Sør-Aurdal 2020
- Kommuneplanens samfunnsdel 2021
- Kommuneplanens arealdel 2010

Andre aktuelle planer

- Økonomiplan
- Plan for helsestasjonstjenesten
- Plan for skolehelsetjenesten
- Plan for habilitering/ rehabilitering
- Plan Leve hele livet
- Demensplan
- Strategisk kompetanseplan for helse- og omsorgstjenesten
- Boligsosial handlingsplan

Kvalitetsindikatorer

Folkehelseprofilen og folkehelseoversikten, brukerundersøkelser, nærvær - sykefravær, utvalgte KOSTRA-variabler for Sør-Aurdal sammenlignet over flere år. Indikatorene er målbare, og vil gi et bilde av utviklingen i kommunen innen områdene for temaplan.

Utfordringsbildet til Sør-Aurdal

Sør-Aurdal har innbyggere som rapporterer om høy trivsel og lang botid. Tilgjengelighet til natur og friluftsliv gir muligheter for aktiviteter og rekreasjon. Sør-Aurdal er et populært område for fritidsaktiviteter, og 1.januar 2021 er det oppført 3519 fritidsboliger i kommunen. Det har vært en befolkningsnedgang på 12% siden 2000, og nedgangen er forventet å fortsette. Innbyggertallet per 27.08.2020 er 2930. Forventet utvikling viser en negativ befolkningsframskriving der befolkningen i Sør-Aurdal i 2030 være 2811, og i 2050 vil den være 2734. Andelen av befolkningen over 75 år er høyere enn landsgjennomsnittet, og vil fortsette å øke.

Befolkningsnedgang

Sør-Aurdal kommune har historisk hatt større nedgang i befolkningen enn det som av statistisk sentralbyrå (SSB) har blitt fremskrevet med lav vekst i befolkningen. Andelen personer 75 år og eldre er høyere enn i landet ellers og vil øke. Andelen personer i arbeidsfør alder vil gå ned. Andelen barn mellom 0-15 år er fremskrevet å synke ytterligere. Det vil være viktig å planlegge for en nedgang i befolkningen og endring i befolkningssammensetning, og prioritere på en slik måte at innbyggere fremdeles vil ha mulighet til å leve gode liv i trygge samfunn, tross denne nedgangen.

Utdanningsnivå, sosial ulikhet i helse

Kommunen skal særlig være oppmerksom på trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale eller helsemessige problemer eller sosiale helseforskjeller. I Sør-Aurdal viser statistikken at en tydelig høyere andel innbyggere har grunnskole som høyeste utdanningsnivå sammenlignet med landet for øvrig, og andelen er økende. Folkehelseprofilen 2021 viser at andelen av elever fra Sør-Aurdal som gjennomfører videregående opplæring ikke er betydelig forskjellig fra landsnivået. Statistikk viser at fullføringsgraden for videregående utdanning ligger på snittet for landet, samtidig som den viser at andelen 30-39 år med grunnskole som høyeste utdanning i SAK ligger langt over snittet.

Det er viktig for Sør-Aurdal å planlegge slik at alle barn og unge som vokser opp i kommunen trives, mestrer og ønsker å fullføre utdanning utover grunnskole, og at de ønsker å bosette seg i kommunen etter endt utdanning. På den måten gis barn og unge et bedre utgangspunkt i et folkehelseperspektiv, og slik kan kommunen bidra til å redusere sosial ulikhet i helse.

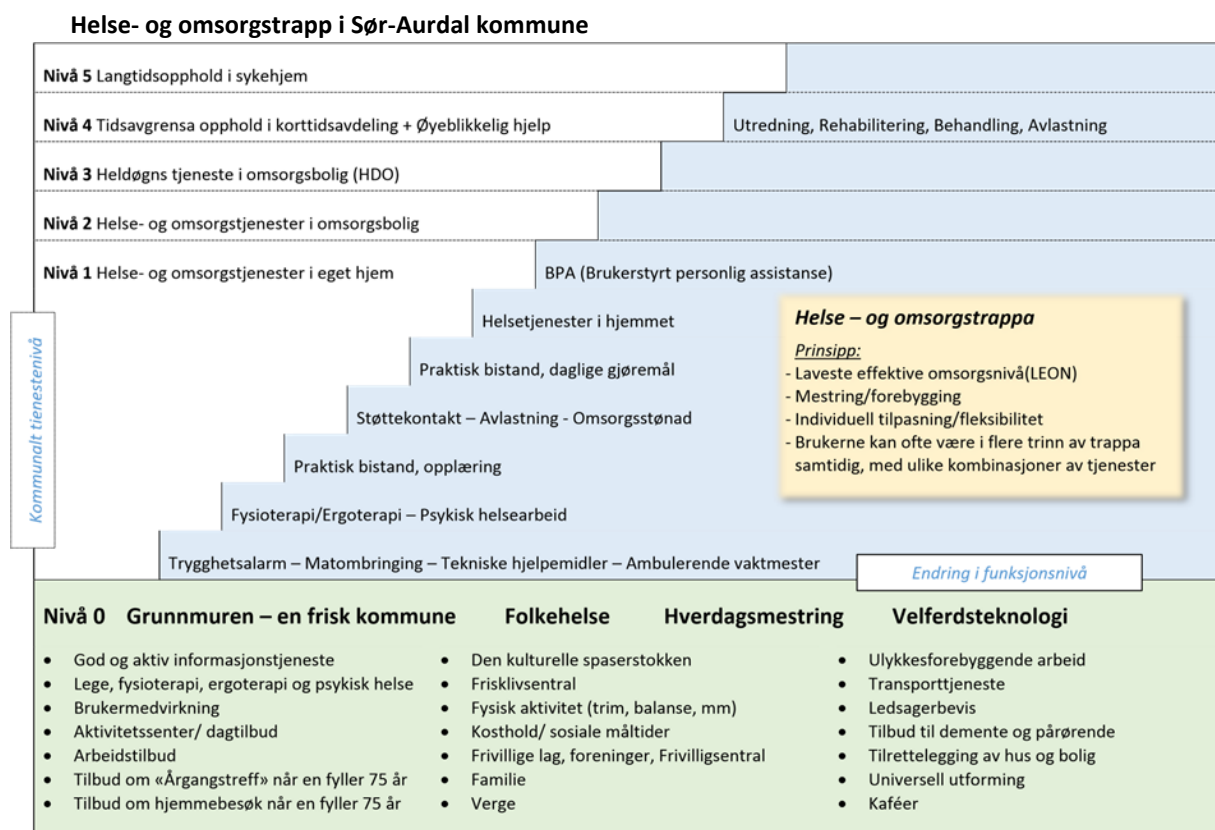
Helsetilstand i befolkningen

Helsetilstanden i befolkningen statistisk sett, hva gjelder livsstilsrelaterte plager, kommer dårligere ut enn resten av landet, regionen Valdres og Oppland. Det vil være viktig for kommunen i evaluering, planlegging og gjennomføring av tiltak å kunne dreie fra kompensierende tjenester til tjenester som styrker den enkelte i eget liv. Forebyggende og holdningsskapende arbeid vil være en viktig folkehelseoppgave i alle tjenester og sektorer, og slik også bidra til å redusere sosial ulikhet i helse.

Helse og omsorg sitt utfordringsbilde

I tilfeldig rekkefølge:

- Befolkningssammensetning - flere eldre, færre i yrkesaktiv alder, nedgang i barnekull
- Store avstander og spredt bosetning påvirker hvordan vi kan yte helse- og omsorgstjenester
- Økt utenforskap
- Å få innbyggere til å forstå at de vil motta helse- og omsorgstjenester på andre måter framover
- Riktig og nok kompetanse
- Å få tjenesteytere til å forstå at arbeidsmetoder vil endres
- Behov for justering i helse- og omsorgstrappa (vedtatt 2018)

Satsningsområder og tiltak

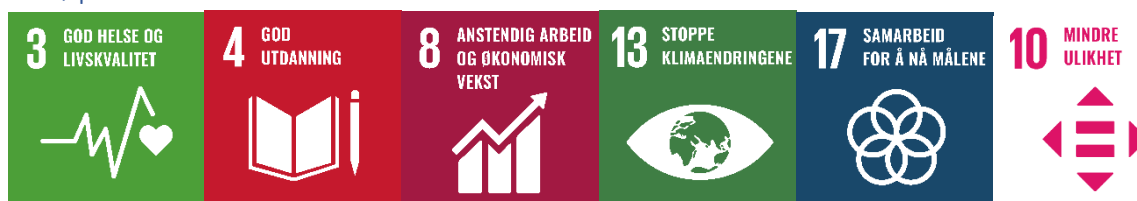
Satsningsområdene i Sør-Aurdal

I planstrategien til Sør-Aurdal er fem av FNs bærekrafts mål valgt ut som mest vesentlige for kommunen, og disse danner utgangspunkt for satsningsområdene i samfunnsdelen. Disse videreføres i alle planer i kommunen.

- 3. Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder.
- 4. Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.
- 8. Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.
- 13. Handle umiddelbart for å stoppe klimaendringene og bekjempe konsekvensene av dem.
- 17. Samarbeid for å nå målene om en bærekraftig utvikling

Satsningsområde 1: I Sør-Aurdal skal innbyggeren ha en verdig hverdag gjennom hele livsløpet

FAKTA: Hva som oppleves som en verdig og meningsfylt hverdag, er forskjellig fra person til person. Det vil påvirkes av hvilken livssituasjon vi er i, hvordan helsa er, hvordan vi bor, familie, venner, ønsker - og livet for øvrig. Hver innbygger er en ressurs. Det er god helse for den enkelte å kjenne at det er behov for de ressursene en har. Et viktig spørsmål er: "Hva er viktig for deg?"

En verdig hverdag gjennom hele livsløpet betyr at innbyggere må ha noe meningsfullt å fylle hverdagen med hvor det er bruk for den enkelte sine ressurser. Dette gjelder alle aldre. Ut ifra helse og omsorgstjenesten sitt perspektiv betyr det at vi må i møte med innbyggere hele tiden være på jakt etter ressurser hos den enkelte, en meningsfull hverdag hele livet.

Helse og omsorgstjenesten skal ha fokus på å forebygge livsstilsrelaterte sykdommer og annen uhelse som hindrer den enkelte å delta aktivt i samfunnet, gjennom hele livsløpet. Helse og omsorgstjenesten må kjenne til og ha et godt samarbeid med arenaer som innbyggere oppholder seg i ulike faser av livet. Informasjon og kunnskap om hvordan den enkelte innbygger kan forebygge uhelse og gjøre seg selv og andre i stand til deltakelse i samfunnet, er en viktig oppgave for helse og omsorg.

Mål	Strategi - Hva gjør vi?
Forebyggende tiltak skal prioriteres	Ansvar for forebygging og folkehelse eies og drives av alle sektorer
Godt tverrfaglig samarbeid med helse og livsmestring i sentrum	Felles strategi mellom oppvekst og kultur, plan og teknisk, og helse- og omsorgs sektor Systematisk, og tydelig samarbeid mellom fastleger og øvrig tjenesteapparat Evaluere boligsosial handlingsplan i tråd med utfordringsbildet
Alle innbyggere skal ha mulighet til å ha noe å gjøre/ha noe å gå til	Den enkelte innbygger sine ressurser blir verdsatt gjennom hele livet Innbyggeren skal bli respektert for hva den mener er viktig for seg Redusere utenforskap Bidra til gode tilbud/ tjenester i barnehager og skoler Sikre gode arbeidsplasser / arbeidsmiljø / arbeidsklima Legge til rette for aktivitetstilbud til alle, og møteplasser på tvers av generasjoner Oppmuntre til videreutvikling av tilbud i regi av og samarbeid med frivillige lag og organisasjoner

Satsningsområde 2: Gjennom medvirkning mottar innbyggerne i Sør-Aurdal rett tjeneste til rett tid og varighet

FAKTA: Sammen med innbyggeren legges en plan for hvordan tjenesten utformes, ut fra behovet til den enkelte. Spørsmålet “Hva er viktig for deg?” er nødvendig og stille. Behovet til den enkelte er med på å bestemme innholdet i tjenestene og hvilken kompetanse som trengs. Innbyggerne må være trygge på at de får rett tjeneste, og at tjenestene som gis er av god kvalitet. Tjenester endres eller avsluttes når innbyggeren gjenvinner funksjon eller mestrer hverdagen.

I folkehelseoversikten som sammenligner kommunen sine tall med landet, fylket og regionen, har Sør-Aurdal et høyt antall innbyggere med utfordringer innen flere områder. Dette gjelder psykisk sykdom, uføretrygd og livstilrelaterte helseplager. I tillegg er en stor andel av befolkningen over 75 år, og denne andelen er fremskrevet å øke videre. Statistisk har alle disse gruppene behov for hjelp og støtte av kommunen gjennom ulike tjenester.

Sør-Aurdal har sammenlignet med landet, fylket og regionen innbyggere med lavere utdanningsnivå. Dette har også en sammenheng statistisk med økt forekomst av livsstilsrelaterte plager og psykisk sykdom.

Det finnes god kompetanse med høy kvalitet i de ulike tjenestene. De store avstandene i kommunen påvirker hvordan vi kan yte helse- og omsorgstjenester fremover. Det tverrfaglige samarbeidet må videreutvikles for å møte innbyggerne med riktig kompetanse til rett tid. Det er mange gode ressurser og godt samarbeid mellom aktiviteter- / satsinger i kommunen, frivilligheten og næringslivet, som bør videreutvikles for å møte fremtidens utfordringer.

Mål	Strategi - Hva gjør vi?
Forebygge utvikling av psykiske og fysiske helseplager	<ul style="list-style-type: none"> • Tidlig innsats • Øke den enkelte innbyggers kompetanse om hvordan ivareta egen helse • Sikre oppdatert og tilgjengelig informasjon om tilbud som finnes • Legge til rette for hjelp til selvhjelp • Godt samarbeid mellom alle sektorer i kommunen
Færre innbyggere med livstilrelaterte sykdommer	<ul style="list-style-type: none"> • Samarbeide om felles strategi for ulike tjenesteområder og sektorer, for hvordan vi tar imot og hjelper innbyggere med livsstilsrelaterte plager • Fortsatt ha godt samarbeid med frivillige lag og organisasjoner

<p>Ha riktig kompetanse og god kvalitet på tjenester</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Ha rett kompetanse i alle deler av tjenestekjeden – fra kartlegging, vurdering, tildeling, utøving og avslutting ● Legge til rette for kompetanseheving ut fra fremtidens behov
<p>Innbyggeren mottar tjenester på lavest mulig nivå i helse- og omsorgstrappa</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Fokus på livsmestring og hverdagsmestring ● Bidra til felles forståelse for at det beste for tjenestemottakeren er å mestre mest mulig selv ● Bruke velferdsteknologi / digitale løsninger ● Boligsosial handlingsplan
<p>Innbyggere har trygghet i at de får rett tjeneste når det trengs</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● God og lett tilgjengelig informasjon når innbyggeren trenger det ● Sikre at det er behovet hos den enkelte som er avgjørende for at tjenester blir gitt på rett nivå ● Legge til rette for at det jobbes målrettet og avgrenset ut fra hva som er viktig for den enkelte tjenestemottaker ● Videreutvikle og sikre tilstrekkelige trinn i helse- og omsorgstrappa
<p>Godt samarbeid internt i kommunen, interkommunalt og med helseforetak</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● God dialog og samarbeid mellom tjenesteområdene i kommunen, interkommunale tjenester og helseforetak / spesialisthelsetjenesten
<p>Innbyggere i Sør-Aurdal tar ansvar for egen helse - og medvirker i behovskartlegging når de trenger bistand</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Ha forebyggende – og kompetansehevende tiltak for innbyggerne ● Gode informasjons – og selvbetjeningsplattformer ● Ha pasient, bruker og pårørendeinvolvering i utvikling av tjenester ● “Hva er viktig for deg?” er spørsmål i all kartlegging ● Ta i bruk teknologi som fremmer mestring og selvstendighet, forenkler oppgaver og øker kvalitet ● Måle brukertilfredshet i alle tjenester

Satsningsområde 3: I Sør- Aurdal optimaliseres tjenestene gjennom samskaping og innovasjon

FAKTA: Samfunnet er i stadig endring. Dagens løsninger er ikke bærekraftige i et fremtidsperspektiv. Nyvinninger innen behandling, tjenester og teknologi gir rom for nye løsninger og arbeidsmetoder. Det må legges til rette for samskaping, involvering og deltagelse hvor alle kan bidra til fellesskapet. Med samskaping menes at ulike aktører blir gitt mulighet til og satt i stand til å kunne delta. Innovasjon kan oppsummeres som «nytt – nyttig – nyttiggjort». Det kan omhandle endring i arbeidsflyt, å ta i bruk ny kunnskap, utvikle nye arbeidsmetoder samt utvikle eller ta i bruk ny teknologi.

I årene som kommer vil det vil være knapphet på personell innen helse- og omsorgstjenesten. Vi må se på hvordan vi kan beholde og bruke kompetansen til ansatte, samtidig som vi rekrutterer og endrer på hvordan vi løser oppgavene. Fokus må flyttes fra behandling til forebygging og helsefremmende tiltak, der innbyggerne tar større ansvar for egen helse.

Den teknologiske utviklingen skjer raskt og vil ikke bare understøtte helsetjenestene, men være viktige i tjenestene som tilbys og leveres. Gjennom samskaping og medvirkning må det skapes nye og andre måter å gi tjenester og samarbeide på - hvor målet er en optimalisering av tjenestene. Det må utvikles ny arbeidsflyt ved hjelp av teknologi, videreutvikle og skape nye tjenestetilbud sammen med pasient/bruker, frivillige og næringsliv. Ved å erkjenne at endring er nødvendig, ønske om å ta i bruk ny kunnskap, ny teknologi og nye samhandlingsmønster gjør at innovasjon er et viktig virkemiddel for utviklingsarbeidet til helse – og omsorgstjenesten.

Mål	Strategi - Hva gjør vi?
Helse– og omsorgstjenesten har et effektivt og likeverdig samarbeid om tjenesteyting	<ul style="list-style-type: none"> • Ha innbyggerens fokus uavhengig av primær tjenestetilhørighet • Gode og forsvarlige tjenester, hvor pasient – og brukersikkerhet er ivaretatt • Dele erfaringer og kunnskap, gode møtearenaer <p>Samarbeide med utdannings – og forskningsmiljøer</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Delta i interkommunale - regionale og nasjonale nettverk
Helse og omsorgstjenesten benytter fremtidig teknologi, følger opp nasjonale satsninger og digitale løsninger	<ul style="list-style-type: none"> • Ha en tverrsektoriell digitaliseringsstrategi • Ha en digital kommunikasjonsstrategi • Ta i bruk ny teknologi for forenkling av arbeidsoppgaver, øke trygghet, kvalitet og mestring • Bygningsmassen er tilrettelagt for nye arbeidsformer • Benytte avstandsoppfølging av pasienter i samarbeid med spesialisthelsetjenesten • Gode systemer som ivaretar og legger til rette for videreutvikling av digitale tjenester, inklusive selvbetjeningsløsninger
Helse – og omsorgstjenesten har ansatte med høyt nærvær og med rett kompetanse	<ul style="list-style-type: none"> • Jobbe strategisk med kompetanseutvikling, beholde og rekruttere nødvendig kompetanse • God utnyttelse av personalressurser på tvers av tjenesteområder og sektorer • Samarbeide med utdannings- og forskningsmiljøer • Jobbe strategisk med heltidskultur
Helse – og omsorgstjenesten har gode arbeidsformer og arbeidsflyt i samarbeidet med frivillige og næringslivet	<ul style="list-style-type: none"> • God samhandling med frivillige og næringsliv • Møtearenaer og kontaktpunkt, satt i system • Arenaer for frivillighet inn i tjenestene